

УДК (331.213+331.5)-027.581:364.646.2:336.225.64(477)

Ю.Д.Юрченко, канд. Наук з держ. упр., доцент

Начальник головного управління Пенсійного фонду України в Чернігівській області, м. Чернігів, Україна

**ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ,
ПОГАШЕННЯ ЗАБОРГОВАНOSTІ З ПЛАТЕЖІВ ДО ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ
УКРАЇНИ ТА ЗІ СПЛАТИ ЄДИНОГО ВНЕСКУ**

Ю.Д.Юрченко, канд. наук по гос. упр., доцент

Начальник главного управления Пенсионного фонда Украины в Черниговской области, г. Чернигов, Украина

**ЛЕГАЛИЗАЦИЯ ЗАНЯТОСТИ НАСЕЛЕНИЯ И ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ,
ПОГАШЕНИЕ ЗАДОЛЖЕННОСТИ ПО ПЛАТЕЖАМ В ПЕНСИОННЫЙ ФОНД
УКРАИНЫ И ПО ОПЛАТЕ ЕДИНОГО ВЗНОСА**

Yurii Yurchenko, PhD in Public Administration, Associate Professor

Chief of the Main Directorate of the Pension Fund of Ukraine in Chernihiv region, Chernigov, Ukraine

**LEGALIZATION OF POPULATION EMPLOYMENT AND SALARIES, DEBT SERVICE
PAYMENT TO THE PENSION FUND OF UKRAINE AND SINGLE CONTRIBUTION**

В статті проаналізовані механізми співробітництва головного управління Пенсійного фонду України в Чернігівській області з управліннями Державної фіскальної служби України, Державної служби України з питань праці, з місцевими державними адміністраціями щодо захисту прав найманих працівників на пенсійне страхування, виявлення фактів використання праці неформальних працівників та порушень законодавства про працю для здійснення заходів реагування та роз'яснення необхідності дотримання роботодавцями законодавства про оплату праці.

Ключові слова: детінізація ринку праці, легальна економічна діяльність, соціальне страхування, захист прав найманих працівників, сплата єдиного внеску.

В статье проанализированные механизмы сотрудничества главного управления Пенсионного фонда Украины в Черниговской области с управлениями Государственной фискальной службы Украины, Государственной службы Украины по вопросам труда, с местными государственными администрациями относительно защиты прав наемных работников на пенсионное страхование, выявление фактов использования труда неформальных работников и нарушений законодательства, о труде для осуществления мероприятий реагирования и разъяснения необходимости соблюдения работодателями законодательства об оплате труда.

Ключевые слова: детинизация рынка труда, легальная экономическая деятельность, социальное страхование, защита прав наемных работников, оплата единого взноса.

The article analyzes the cooperation mechanisms of the Main Directorate of the Pension Fund of Ukraine in Chernihiv region with the departments of the State Fiscal Service of Ukraine, the State Service of Ukraine on Labour, with local state administrations regarding the protection of the rights of employees to pension insurance, the identification of facts of the off the books workers and violations of legislation, about work for response activities and explaining the need for compliance of employers with the wage legislation.

Key words: unshadowing of the labor market, legal economic activity, social insurance, protection of the rights of hired workers, payment of a single contribution.

Постановка проблеми. На сьогодні пріоритетним завданням держави є створення сприятливих умов для легальної економічної діяльності, що сприятиме детінізації ринку праці, та соціально-економічному розвитку країни. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває пошук ефективних шляхів співробітництва головного управління Пенсійного фонду України в Чернігівській області з управліннями Державної фіскальної служби України, Державної служби України з питань праці, з місцевими державними адміністраціями щодо захисту прав найманих працівників на пенсійне страхування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем у сфері детінізації ринку праці тривалий час є предметом уваги науковців. Вагомий внесок у розвиток теорії функціонування тіньової економіки та шляхів її детінізації здійснили такі вітчизняні та зарубіжні вчені: В. Базилевич, С. Біла, З. Варналій, О. Мазур, М. Флейчук, Ю. Харазішвілі, Д. Блейдс, П. Гутман, М. Флемінг, Ф. Шнайдер. Дослідженням різноманітних проблем функціонування українського ринку праці присвячені наукові доробки В. Близнюк, В. Брича, О. Волкової, О. Грішної, Е. Лібанової, Ю. Маршавіна, В. Онікієнка, І. Петрової, А. Колота, В. Петюха, У. Садової, М. Семикіної та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявні дослідження, присвячені проблемам пошуку ефективних шляхів у сфері детінізації ринку праці, особливої увагу заслуговують питання співпраці Пенсійного фонду України з відповідними підрозділами Державної фіскальної служби, Державної служби з питань праці, з місцевими державними адміністраціями для здійснення спільних заходів реагування щодо виявлення фактів використання праці неоформлених працівників та порушень законодавства про працю та захисту прав найманих працівників на пенсійне страхування.

Метою статті є дослідження організації системи ефективної співпраці органів Пенсійного фонду України з іншими державними органами щодо захисту прав найманих працівників на пенсійне страхування, виявлення фактів використання праці неоформлених працівників та порушень законодавства про працю для здійснення заходів реагування та роз'яснення необхідності дотримання роботодавцями законодавства про оплату праці.

Виклад основного матеріалу.

Відповідно до Порядку обміну інформацією про відомості, що містять ознаки використання праці неоформлених працівників та порушень законодавства про працю, затвердженого постановою правління Пенсійного фонду України від 29.05.2017 за № 11-1, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20.06.2017 за № 776/30644, та спільного листа від 14.06.2016 №19703/03-10 Пенсійним фондом України спільно з Державною фіскальною службою України, Державною службою України з питань праці запроваджено обмін інформацією щодо виявлення ознак неоформлених працівників та порушень законодавства про працю, що стосується:

- застрахованих осіб, які працюють за сумісництвом у п'яти та більше страховальників;
- застрахованих осіб, які виконують роботи (надають послуги) за цивільно-правовими договорами у одного страховальника понад рік;
- страховальників, у яких кількість застрахованих осіб, які виконують роботи (надають послуги) за цивільно-правовими договорами, більше, ніж чисельність штатних працівників у звітному місяці та/або їхню кількість значно збільшено у порівнянні з попереднім звітним місяцем;
- страховальників, які у звітному місяці збільшили на 20% та більше кількість застрахованих осіб з ознакою «неповний робочий час»;
- страховальників, які нараховують заробітну плату нижче законодавчо встановленого розміру мінімальної заробітної плати за основним місцем роботи, крім тих, які у звітності заповнили ознаку «неповний робочий час», та тих, які розпочали та закінчили трудові відносини у звітному місяці;
- страховальників, у яких у звітному місяці відображено початок трудових відносин з працівником, але які не подали повідомлення про прийняття працівника на роботу;
- страховальників, які у звітному місяці надали відомості про застрахованих осіб, які перебували у відпустці без збереження заробітної плати тривалістю понад встановлену законодавством та яким нарахування заробітної плати не здійснювалось;

- страхувальників, у яких протягом року показники кількості застрахованих осіб та загальної суми нарахованої заробітної плати не змінювалися;
- страхувальників, у яких у звітному місяці відбулося зменшення штатної чисельності працівників на 10% і більше у порівнянні з попереднім звітним місяцем;
- страхувальників, які у звітному місяці порушили вимоги частини п'ятої статті 8 Закону;
- страхувальників, які подали повідомлення про прийняття працівника на роботу, але не відобразили дані про нараховану йому заробітну плату за відповідний місяць та дату закінчення трудових відносин.

Органами Пенсійного фонду України щомісяця здійснюється моніторинг відомостей реєстру застрахованих осіб та надається інформація про платників відповідним органам для здійснення заходів реагування.

Згідно з визначеними критеріями та за результатами аналітично-моніторингових досліджень головним управлінням Пенсійного фонду України в Чернігівській області за 9 місяців 2018 року надано інформацію головному управлінню Державної фіскальної служби України в області щодо: 5,9 тис. страхувальників (по 61,5 тис. застрахованих осіб), які порушують законодавчі вимоги щодо здійснення доплати до мінімального страхового внеску та/або у яких наявне повідомлення про прийняття на роботу та відсутня заробітна плата у звітності по єдиному внеску.

Водночас органами Пенсійного фонду області направлено інформацію управлінню Державної служби України з питань праці в області щодо 20,8 тис страхувальників (по 169,8 тис. застрахованих осіб), які мають ознаки можливих порушень законодавства про працю, для вжиття відповідних заходів реагування. У результаті органами Держпраці виявлені законодавчі порушення у 189 страхувальників по 5,6 тисяч застрахованих осіб.

За даними головного управління Державної фіскальної служби України в області за 9 місяців 2018 року легалізовано 893 робочих місць, в результаті чого мобілізовано 742,1 тис. грн єдиного внеску.

Водночас підвідомчими органами Пенсійного фонду області налагоджено роботу з місцевими державними адміністраціями щодо захисту прав найманих працівників на пенсійне страхування, виявлення фактів використання праці неоформлених працівників та порушень законодавства про працю, зокрема:

- у січні-вересні 2018 року органами Пенсійного фонду по 6,0 тис. платників, які виплачують заробітну плату у розмірі менше мінімального, направлено повідомлення до місцевих органів виконавчої влади;
- 187 платників заслухано на комісіях з питань легалізації заробітної плати та зайнятості населення.

Фахівцями управлінь Пенсійного фонду області взято участь у 35 виступах на місцевих радіо та телеканалах, опубліковано 26 статей у пресі, проведено 499 зустрічей у трудових колективах з роз'яснення необхідності дотримання роботодавцями законодавства про оплату праці, а також соціальних переваг отримання легальних доходів та повноти і своєчасності сплати єдиного внеску як гарантії реалізації прав найманих працівників на загальнообов'язкове соціальне страхування.

На виконання доручення Кабінету Міністрів України у червні поточного року в обласній державній адміністрації представники Пенсійного фонду України разом з фахівцями управління Державної служби України з питань праці, головного управління Державної фіскальної служби, керівниками районних державних адміністрацій, соціальними партнерами взяли участь у засіданні робочої групи з питань легалізації зайнятості населення та заробітної плати.

З метою вдосконалення роботи з виявлення ознак використання праці неоформлених працівників та порушень законодавства про працю у вересні 2018 року проведено спільну нараду за участю представників головного управління Пенсійного фонду України в області та управлінням Держпраці в області, на якій обговорено питання активізації роботи із виявлення неоформлених працівників, фактів порушення законодавства про працю та вжиття заходів з метою підвищення результативності робочих груп з питань легалізації заробітної плати.

Крім того, протягом травня-вересня поточного року проводилися засідання робочих груп (нарад) з питань легалізації заробітної плати та зайнятості населення, комісій з питань забезпечення своєчасності і повноти сплати податків і погашення заборгованості із заробітної плати, своєчасної виплати пенсій та інших соціальних виплат, круглих столів, колегій та інші заходи за участю представників органів Пенсійного фонду України області, управління Державної служби України з питань праці, головного управління Державної фіскальної служби України, соціальних партнерів.

На обласному рівні проведено 4 таких заходи, на районному рівні - 49.

На відповідних робочих групах (нарадах) заслухано 171 суб'єктів господарювання з питань:

- виплати заробітної плати менше мінімального розміру, встановленого законодавством - 132 страхувальники;
- нарахування заробітної плати нижче середньої за видом економічної діяльності - 61 страхувальників;
- заборгованості підприємств з обов'язкових платежів до Пенсійного фонду України та зі сплати єдиного соціального внеску - 37 страхувальників.

Щотижня керівництвом Пенсійного фонду України проводяться селекторні наради з начальниками головних управлінь Пенсійного фонду з питань наповнення бюджету Пенсійного фонду та детінізації відносин у сфері зайнятості населення.

За результатами проведеної роботи, станом на 1 жовтня 2018 року усього погашено заборгованості на суму 25840,0 тис.грн, у тому числі з обов'язкових платежів до Фонду — 6938,1 тис.грн та єдиного соціального внеску — 18901,9 тис.грн.

Найбільші суми заборгованості з платежів до Фонду погасили такі підприємства: ПрАТ "Чернігівський завод радіоприладів" — 4,2 млн.грн., ПрАТ "Чексіл" — 0,8 млн.грн., ПрАТ "КСК "Чексіл" — 0,7 млн.грн.

За даними звітності страхувальників за серпень 2018 року, загальна кількість застрахованих осіб становить 225,3 тис. осіб, що менше, ніж у грудні 2017 року на 1,1 тис. осіб (99,5%), та більше, ніж у серпні 2017 року, на 3,9 тис. осіб (101,7%).

Відповідно до відомостей про трудові відносини, у серпні 2018 року працевлаштовано 7,6 тис. осіб, а припинено трудові відносини з 9,4 тис. осіб. Працевлаштовано на 1,9 тис. осіб менше, ніж звільнено.

Із загальної кількості застрахованих осіб у серпні 2018 року 50,8 тис. застрахованих осіб нараховано заробітну плату менше встановленого мінімального розміру (3723 грн.), у т. ч. 18,9 тис. осіб, або 37,0%, - працівники бюджетної сфери.

Питома вага застрахованих осіб, рівень оплати праці яких у серпні 2018 року не перевищує мінімальну заробітну плату, становить 22,5% від загальної кількості застрахованих осіб. Найбільша кількість застрахованих осіб — 71,7% від загальної кількості отримують заробітну плату від мінімальної до трьох мінімальних заробітних плат.

Кількість застрахованих осіб, які працювали неповний робочий час та виконували роботи за угодами цивільно-правового характеру у серпні поточного року становить 27,3 тис. (більше, ніж у липні 2018 року на 2,5%), з них:

- 20,7 тис. найманих осіб працювали неповний робочий час;

- 6,6 тис. осіб виконували роботи (надавали послуги) за цивільно-правовими договорами.

Кількість керівників, які працюють за основним місцем роботи та яким нараховано заробітну плату на рівні та менше мінімальної, у серпні 2018 року - 1820 осіб, що на 21 особу менше, ніж у липні 2018 року, та на 55 осіб менше, ніж у грудні 2017 року.

Для інформування громадян про сплату страхових внесків та набуті права у загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні проводиться робота із залучення їх до одержання електронних послуг через Веб-портал Пенсійного фонду України. Запроваджено інформування за допомогою SMS- повідомлень. Робота в цьому напрямі триває.

Висновки. Таким чином питання легалізації зайнятості населення та заробітної плати є одним з пріоритетних в роботі державних органів: Пенсійного фонду України, Державної фіскальної служби України, Державної служби України з питань праці, місцевих державних адміністрацій. У зв'язку з тим, що внаслідок виплат зарплат у «конверті» бюджет недоотримує належні суми у вигляді податків та інших обов'язкових платежів, а самі працівники втрачають різні соціальні гарантії, потрібно виробити єдиний механізм спільних дій усіх контролюючих органів в даному напрямку, та максимально використовувати надані їм повноваження з метою попередження прихованих форм зайнятості.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» №1058-IV від 9 липня 2003 року.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.07.2014 №280 «Положення про Пенсійний фонд України».
3. Постанова правління Пенсійного фонду України від 22.12.2014 №28-2, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 15.01.2015 за №40/26485 «Положення про головні управління Пенсійного фонду України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі».
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.09.2018 №649-р «Про заходи, спрямовані на детинізацію відносин у сфері зайнятості».
5. Постанова правління Пенсійного фонду України від 29.05.2017 за №11-1, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20.06.2017 за №776/30644 «Порядок обміну інформацією про відомості, що містять ознаки використання праці неоформлених працівників та порушень законодавства про працю».

References

1. The Law of Ukraine "On Mandatory State Pension Insurance" No.1058-IV from the 9th of July, 2003.
2. The Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Regulation regarding the Pension Fund of Ukraine" No. 280 from the 23^d of July, 2014.
3. The Decree of the Pension Fund of Ukraine No.28-2 from 22.12.2014, registered by the Ministry for Justice of Ukraine, registration entry No. 40/26485 from 15.01.2015, under the title «Regulation on the Main Departments of the Pension Fund of Ukraine in the Autonomous Republic of Crimea, oblasts, cities of Kyiv and Sevastopol».
4. The Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On measures aimed of detinizing relations in the sphere of employment of the population" No. 649-r from 05.09.2018.
5. The Decree of the Pension Fund of Ukraine No. 11-1 from 29.05.2017, registered in the Ministry of Justice of Ukraine, registration entry No. 776/30644 from the 20th of June, 2017 "The procedure for the exchange of information on data containing indications of the use of the off the books workers and violations of labor legislation"